

РОЗВИТОК НАУКОВИХ ПАРКІВ НА БАЗІ УНІВЕРСИТЕТІВ США: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Тетяна Постригань,

кандидат юридичних наук, доцент, адвокат

Стаття розкриває важливі історико-правові аспекти створення та діяльності наукових парків у США. Автором розглянуто законодавство США з питань діяльності університетів, процедури інвестування для малого бізнесу, технологічних інновацій, питання закріплення прав на продукти та технології, права на інтелектуальну власність, отриману при державному фінансуванні розробок та ін.

Простежується історія розвитку наукових парків в США від моменту їх створення до сучасності. Розглянуті види інноваційних структур та їхні особливості. Проведено аналіз досліджень вчених щодо державно-правового регулювання вищої освіти, дослідних закладів і наукових парків.

Охарактеризовано сучасний стан та тенденції діяльності наукових парків у США.

Ключові слова: науковий парк, наука, правове регулювання, високі технології, інновація

Мета статті — висвітлити історію правового регулювання створення та діяльності наукових парків США, оскільки розвиток сфери науки та високих технологій є пріоритетним шляхом для України, щоб посісти гідне місце серед економічно розвинених країн.

Деякі аспекти аналізу проблем у правовому регулюванні діяльності наукових парків США розглядали науковці: Є. Гнітецький, В. Калятин, А. Мазур, В. Наумов, Т. Никифорова, С. Ревуцький, Г. Самійленко, С. Солнцев та ін.

В Україні в 2001 р. був прийнятий Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», який став підґрунтям для правового регулювання діяльності наукових парків.

В 2006 р. прийнятий Закон України «Про науковий парк “Київська політехніка”» [1]. Цей Закон регулює економічні, правові, організаційні відносини, пов'язані зі створенням і функціонуванням наукового парку «Київська політехніка».

У подальшому, в 2009 р. прийнятий Закон України «Про наукові парки» [2], а в 2011 р. прийнятий новий Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [3], який замінив Закон від 16.01.2003 р. № 433-IV.

Погоджуємось з висновками Г. Петришин і С. Солан, що як містобудівні утворення наукові парки розташовуються на периферії найкрупніших міст і міст з понад мільйонним населенням, де добре розвинена логістика транспорту та є значний науковий потенціал (університети) [11].

500 випускників Київської політехніки віддали перевагу Кремнієвій долині, бо вітчизняний підхід до інформаційних технологій досі мануфактурно-кустарний, хоча країна й входить до п'ятірки світових лідерів галузі [4].

Отже, цікавим для дослідження є не тільки історичний розвиток наукових парків у США, а й розвиток правового регулювання вищої освіти та наукових парків.

Г. Самійленко зазначає, що більш ніж 50-річний досвід США у створенні й функціонуванні технопарків, як і американської системи комерціалізації технологій загалом, є найбільш досконалим. Американська концепція технопарків широко використовується, з урахуванням місцевих особливостей, як базова модель створення технопарків по всьому світу [5].

У США виокремлюють декілька видів інноваційних структур:

- наукові парки — спеціалізовані установи, що провадять розробки в межах певної галузі;
- дослідницькі парки — відрізняються від перших тим, що в них нововведення розробляються тільки до стадії технічного прототипу;
- інкубатори й інноваційні центри, в межах яких формується комплекс з університетів і компаній, яким за помірну орендну плату надають землю, приміщення, доступ до лабораторного обладнання та послуг тощо [6].

У розвитку «наукових парків» Г. Петришин і С. Солан виділяють два етапи: 60-ті рр., коли виникли більшість «наукових парків» на їхній батьківщині — в США — і з'явилися зародкові їхні форми в західноєвропейських країнах — Великобританії, Франції, ФРН. У 80-ті рр. почало формуватися друге покоління технопарків у США та Західній Європі, з'явилися технопарки і в країнах, де їх раніше не було (Японії та інших країнах Далекого Сходу), різноманіття «парків» поповнилося новими їхніми різновидами. На сьогодні сформувалися три моделі розвитку наукового парку — американська (США, Великобританія), японська (Японія) та змішана (Франція, ФРН) [7].

У середині ХХ ст. (початок 50-х рр.) федеральний уряд США збільшив фінансування на розвиток вищої освіти та систему оцінювання професійної діяльності викладачів, наукові дослідження і створення науково-дослідних інститутів, осердям яких стала талано-

вита молодь. Протягом першого «переламного та творчого» періоду федерального уряду США суттєво збільшив видатки на наукові дослідження, які становили майже половину державних. У 50–70-х рр. активно розпочалося будівництво сучасних дослідних закладів, у яких було зосереджено наукову еліту суспільства, та туди запрошували на роботу талановиту молодь. Виникла потреба на державному рівні прийняти відповідний закон задля правового захисту національної освіти США. 08.11.1965 р. уряд США прийняв Закон про вищу освіту (HEA — Higher Education Act of 1965)[8].

Основними нормативними актами, що регулюють інноваційну діяльність в США, є прийняті у 1980 р. Закон про університети та роцедуру інвестування для малого бізнесу (University and Small Business Patent Procedures Act) або, так званий, Закон Бей-Доула (The Bayh-Dole Act) (35 U.S.C § 200–212), а також Закон про технологічні інновації (Technology Innovation Act) або, так званий, Закон Стівенсона-Вайдлера (The Stevenson-Wydler Act) (Public Law 96-480). Мета цих законів — створити можливість для використання приватним сектором результатів наукових досліджень, які проводяться за фінансової участі держави. Закон Бей-Доула регулює права на інтелектуальну власність, отриману за державного фінансування розробок, тобто на підставі угод про надання фінансової допомоги. Зазначений Закон уперше надав отримувачам державного фінансування право самостійно патентувати створені ними винаходи та видавати на них ліцензії іншим особам. Однак, подекуди рішення про те, кому будуть належати права інтелектуальної власності на винахід, вирішує Уряд США. Для забезпечення балансу інтересів розробника результату інтелектуальної діяльності та держави у випадку збереження права на винахід за отримувачем бюджетних коштів, на нього покладають додаткові обов'язки та обмеження,

пов'язані з використанням винаходу. Зокрема, за Урядом США визнається право видати примусову ліцензію на використання винаходу. Це право Уряд може використати у випадках, якщо праволоділець — отримувач бюджетних коштів не здійснює практичне використання винаходу, в той час як такий винахід є для держави соціально-значущим. Інший важливий закон — Закон Стівенсона-Вайдлера — стосується питань закріплення прав на продукти й технології, створені за фінансової підтримки з боку держави національних лабораторій та їхнього персоналу. Важливо, що Закон Стівенсона-Вайдлера не забороняє в цьому випадку залучати стороннє фінансування — прямо передбачається право державних органів надавати гранти для підтримки інноваційних проєктів (за умови, що розмір такого гранта не буде перевищувати 75 % від вартості проєкту). Відповідно до зазначеного Закону федеральним агентствам також надається право співпрацювати з промисловістю, університетами, некомерційними організаціями тощо. Таке співробітництво здійснюється на підставі Угод про співробітництво в галузі досліджень та розробок [9].

Як зазначають А. Мазур та Н. Осадча, опосередковані методи державної підтримки передбачають різні форми податкових і митних пільг та преференцій. Це підвищує технічний рівень виробничої бази, стимулює запровадження прогресивних технологій, наукомісткої продукції, приплив іноземних інвестицій і активність підприємців. Такі методи використовують США, Німеччина, Великобританія, Туреччина, Україна. Ефективна державна підтримка забезпечує активний розвиток інноваційної діяльності в зарубіжних країнах, та насамперед інтенсивний ріст кількості технопарків. Пряма підтримка держави для створення та становлення технопарків середнього розміру при створенні технопарків у США сягає 10–12 млн дол. США. В Україні

прямої державної підтримки при створенні технопарків немає [10].

У 2009 р. в США був прийнятий Закон «Про відновлення та реінвестування» (American Recovery and Reinvestment Act). Він був покликаний компенсувати безпосереднє скорочення робочих місць для осіб, зайнятих у галузі науки й технології, оскільки значна частка коштів з цього пакета стимулювання була спрямована на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи [11].

Є. Ланюк стверджує, що Закон «Про відновлення та реінвестування» (American Recovery and Reinvestment Act) — пакет законів, що мають на меті стимулювати економіку та подолати рецесію 2000-х рр., прийнятий Конгресом та підписаний президентом Б. Обамою 17.02.2009 р. Первинна мета закону — створити нові робочі місця. Вторинні цілі — інвестиції в інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я та «зелену» енергетику. Так, за висловлюваннями Обама: *«Прийнявши Закон “Про відновлення та реінвестування”, моя адміністрація започаткувала найбільше фінансування наукових досліджень в історії нашої країни. Інвестиції з федерального бюджету в енергетику, фундаментальні дослідження, освіту, передові автомобільні технології, високотехнологічну медицину, швидкісну залізницю, інтелектуальну енергетичну мережу Smart Grid та інформаційні технології досягнули 100 млрд дол. США»* [12].

Наступний закон — Закон про створення можливостей істотного розвитку переваг Америки в галузі технологій, освіти і науки (Закон про конкурентоспроможність Америки, чи Закон America COMPETES). Він був вперше прийнятий у 2007 р., а в 2010 р. переглянутий та повністю профінансований. Метою цього закону є сприяння науковим дослідженням та інноваціям в США за допомогою інвестицій в освіту, підготовку викладачів, кредитних гарантій для інновацій, виробничих тех-

нологій і наукової інфраструктури. Він також вимагає періодичної оцінки в цих галузях і загальної конкурентоздатності американської науки й техніки [11].

Прикладом одного з перших успішних технопарків є Стенфордський (США), на базі якого згодом виник технополіс «Кремнієва долина», який став взірцем для наслідування. Він розташований на землях Стенфордського університету, що здаються в найм високотехнологічним компаніям терміном на 51 рік. Цей науковий парк тісно взаємодіє з університетом — через викладацьку та наукову роботу інженерів-дослідників. У 1981 р. в ньому були задіяні 80 компаній і 26 тис. працівників. Серед компаній — три головні установи геологічної служби США, гіганти електроніки (IBM, HewlettPackard, Apple, Google), аерокосмічні компанії (Lockheed Corporation), великі хімічні та біотехнологічні фірми [13].

С. Ревуцький зазначає, що «Кремнієва долина» — це найбільший інвестиційний центр, де зосереджено кадри найвищої кваліфікації: вчені, інженери, дизайнери, програмісти, юристи, менеджери, венчурні підприємці. Варто зазначити, що сьогодні кошти, що інвестуються компаніями-засновницями, становлять третину національних інвестицій в економіку США. Компанії «Кремнієвої долини» фактично володіють 10 % всіх патентів, зареєстрованих у США. Успішний досвід функціонування технологічного парку на базі Стенфордського університету стимулював появу таких же або подібних утворень по всій країні. Так, після «Кремнієвої долини» з'являються інші науково-технологічні парки: «Дорога 128» у штаті Масачусетс, «Біонічна долина» в штаті Юта. Потім з'являються такі ж або подібні утворення в Західній Європі, Японії, пізніше — у Південно-Східній Азії, а останнім часом — у Китаї та Індії [14].

Оскільки Стенфордський парк виконує багато замовлень за військово-космічними програмами федерального

уряду, його складовою частиною є об'єкти державної власності: військові аеродроми та дослідні полігони. Джерелами фінансування Стенфордського університету є: доходи від власних підприємств, плата студентів за навчання, державні дотації, надходження від реалізації науково-технічної продукції державним установам і приватним фірмам, приватні пожертвування.

Економічне поєднання науки та виробництва досягається за допомогою такого механізму:

- провідні вчені й інженери університету, будучи власниками промислових підприємств, продають акції своїх підприємств тим фірмам, у співпраці з якими вони зацікавлені, розширюючи таким чином своє виробництво;
- промислові фірми продають акції тим ученим, у співпраці з якими зацікавлені, запрошують їх на роботу як керівників лабораторій або консультантів;
- університет здає фірмам в оренду різні об'єкти й обладнання;
- промислові фірми фінансують нові університетські підрозділи, виплачують стипендії, виступають як роботодавці для випускників університету. Таким чином виникає взаємна зацікавленість у кінцевому результаті — створенні та впровадженні наукомісткої продукції [13].

Для України корисним є досвід США в правовому регулюванні створення та діяльності наукових парків, а також встановлення прямих та опосередкованих методів державної підтримки наукових парків, зокрема й різні форми податкових та митних пільг. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Закон України «Про науковий парк “Київська політехніка”» від 22.12.2006 р. № 523-V.
Zakon Ukrainy «Pro naukovyi park “Kyivska politekhnikha”» vid 22.12.2006 r. № 523-V
2. Закон України «Про наукові парки» від 25.06.2009 № 1563-VI.
Zakon Ukrainy «Pro naukovi parky» vid 25.06.2009 № 1563-VI.
3. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 № 3715-VI.
Zakon Ukrainy «Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini» vid 08.09.2011 № 3715-VI.
4. Сищук О. Експеримент як шанс на успіх // Віче. 3/2012. с. 36. URL: www.viche.info/journal/2961.
Syshchuk O. Eksperyment yak shans na uspih [in]: Viche. 3/2012. S. 36. www.viche.info/journal/2961.
5. Самійленко Г. М. Досягнення та проблеми функціонування вітчизняної моделі технопаркових структур. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vcndtu/2011_54/36.htm.
Samiilenko H. M. Dosiahnennia ta problemy funktsionuvannia vitchyznianoj modeli tekhnoparkovykh struktur? http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vcndtu/2011_54/36.htm.
6. Солнцев С., Гнітецький Є. Світовий досвід функціонування технопарків та особливості їх розвитку в Україні // Економічний аналіз. 2013 р. Вип. 12. Ч. 1. С. 279.
Solntsev S., Hnitetskyi Ye. Svitoviy dosvid funktsionuvannia tekhnoparkiv ta osoblyvosti yikh rozvytku v Ukraini [in]: Ekonomichnyi analiz. 2013 r. Vyp. 12. Ch. 1. S. 279.
7. Петришин Г. П., Солан С. Б. Наукові парки: функціонально-технічні та територіально-просторові напрями розвитку // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Архітектура. 2013. № 757. С. 239–247.
Petryshyn H. P., Solan S. B. Naukovi parky: funktsionalno-tekhnichni ta terytorialno-prostorovi napriamy rozvytku [in]: Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Serii: Arkhitektura. 2013. № 757. S. 239–247.
8. Зварич І. Переломний і творчий період в історичному розвитку оцінювання професійної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах США // Молодь і ринок. 2015. № 9 (128).
Zvarych I. Perelomnyi i tvorchyi period v istorychnomu rozvytku otsiniuvannia profesiinoi diialnosti vykladachiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh SSHA [in]: Molod i ryнок. 2015. № 9 (128).
9. Калятин В. О., Наумов В. Б., Никифорова Т. С. Опыт Европы, США и Индии в сфере государственной поддержки инноваций // Российский Юридический Журнал. 2011. № 1 (76). URL: <http://www.ruzh.org>.
Kaliatin V. O., Naumov V. B., Nikiforova T. S. Opyt Evropy, SSHA i Indii v sfere gosudarstvennoy podderzhki innovatsiy [in]: Rossiiskiy Iuridicheskiy Zhurnal. 2011. № 1 (76). http://www.ruzh.org.
10. Мазур А. А., Осадчая Н. В. Современные инновационные структуры. // Наука та інновації. 2006. Т 2. № 1. С. 90–96.
Mazur A. A., Osadchaia N. V. Sovremennye innovatsionnye struktury [in]: Nauka ta innovatsii. 2006. T 2. № 1. S. 90–96.
11. Доклад ЮНЕСКО по науке на пути к 2030 г. Издательство ЮНЕСКО; Магистр-Пресс, 2015: URL: <https://books.google.com.ua/books?isbn=9234000110>.

- Doklad UNESCO po nauke na puti k 2030 g. Izdatelstvo UNESCO; Magistr-Press, 2015, <https://books.google.com.ua/books?isbn=9234000110>.*
12. Ланюк Є. *Обама і Ромні про науку (I)*, URL: <http://zbruc.eu/node/1054>.
- Ланюк Є. *Обама і Ромні про науку (I)*, <http://zbruc.eu/node/1054>.
13. Краснокутська Н. В. *Інноваційний менеджмент: навч. посібник*. К.: КНЕУ, 2003. 504 с. URL: <http://library.if.ua/book/4/528.html>.
- Krasnokutska N. V. *Innovatsiyni menedzhment: navch. posibnyk*. K.: KNEU, 2003. 504 s. <http://library.if.ua/book/4/528.html>.
14. Ревуцький С. *Основні передумови та загальні риси розвитку технологічних парків у високорозвинених країнах світу // Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 1. С. 61–68.
- Revutskiy S. *Osnovni peredumovy ta zahalni rysy rozvytku tekhnolohichnykh parkiv u vysokorozvynenykh krainakh svitu [in]: Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2009. № 1. S. 61–68.

Надійшла до редакції 01.05.2017 р.

Постригань Т. Развитие научных парков на базе университетов США: историко-правовой аспект. Стаття раскрывает важные аспекты вопросов истории создания и деятельности научных парков в США.

Автором рассмотрено законодательство США по вопросам деятельности университетов, процедуры инвестирования для малого бизнеса, технологических инноваций, вопросов закрепления прав на продукты и технологии, прав на интеллектуальную собственность, полученную при государственном финансировании разработок и других вопросов. Прослеживается история развития научных парков в США с момента создания до современности. Рассмотрены виды инновационных структур, их особенности. Проведен анализ исследований ученых касательно государственно-правового регулирования высшего образования, исследовательских учреждений, технологических парков.

Охарактеризовано современное состояние и тенденции деятельности научных парков в США.

Ключевые слова: научный парк, наука, высокие технологии, инновация

Postrygan T. Development of science parks at the US universities: historical and legal aspects. The article reveals the important historical and legal aspects of the establishment and activity of science parks in the USA.

The author studies US law on the questions of activities of universities and procedures for small business investment, technological innovation, for securing rights for products and technologies, intellectual property rights obtained under public financing of projects and other issues.

The author has traced the history of development of science parks in the United States since their inception to the present. Kinds of innovation parks and their features were considered. Researches of scientists were analyzed on state-legal regulation of higher education, research institutions, science parks.

It was characterized the current state and trends of science parks in the USA.

Keywords: science park, science, regulation, technology, innovation